

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitade ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Deum esse vnum est per se notum, ostenditur verò primum ex fide diuina,
& humana. cap. 6.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

onem eius, quod dicitur aliud ab eo, à quo est aliud, atque adeo, vt res dicatur alia à se, necessario esse diuisam à se, hoc est ipsam, & non ipsam. Id verò patet, quoniam alietas vel est negatio identitatis, vel relatio distinctionis ab alio, quæ nititur eiusmodi negatione: atque adeo, quod est aliud à se, non est idem secum, & ita nō est ipsum. Ex quo sequitur solam identitatem rei cum re non diuidere formaliter vnum, aut statuere plura nisi adsit diuisio rei à se: quod patet in attributis diuinis, etenim sapientia diuina est idem cum iustitia, nec tamen sunt duo entia, quoniam sapientia non est diuisa à se ex eo, quod sit idem cum iustitia, nam quemadmodum iustitia non est aliud à sapientia, ita neq; sapientia est aliud à se ex eo, quod sit idem cum iustitia, & ita cōsiderata solū rōe huius, & illius nequāq; erit alietas, nisi adsit ratio huius & non huius, quæ proprie pertinet ad diuisionē oppositam formaliter vnitati, cum enim aliud, & aliud duo inuoluat, nempe duas rationes positiuas, & mutuam negationem vnius ab alia per solas rationes positiuas abstractis negationib; nec est multitudo, nec proprie aliud, & aliud: at in negationibus illis mutuis necessario inuoluitur diuisio rei à se: nam si ipsa est aliud à se, non est ipsa, & consequenter est ipsa, & non ipsa, in quo consistit diuisio à se: atque ita formaliter non est indiuisa per solam negationem identitatis cum ratione positiuā alius: sed per negationem diuisionis à se, quæ diuisio est omnino necessaria formaliter, & intrinsece, vt eadem res sit aliud, & aliud.

Deum esse vnum non est per se notum, ostenditur vero primum ex fide diuina, & humana.

CAPVT VI.

I.

Explicata ratione vnitatis transcendētis, restat vt proponatur diuisio ipsius, vt constet vtrum, & qualis vnitās Deo conueniat. Et verò triplex, generica, specifica, indiuidualis, siue numerica, de quibus Alensis l. p. q. 13. m. 3. Albert. l. p. tract. 6. q. 24. membro 1. & alij. Generica importat indiuisiōnem naturæ genericæ secundum propriam rationem formalem consideratā à genus aliud à se: specifica in diuisionem in plures species, indiuidualis siue numerica in plura numero indiuidua. Verū vnitās specifica, ac generica non est vnitās

simpliciter, quoniam non excludit multitudinem numericam, etenim natura indiuisa in plura genera, vel species, diuidi potest in plura indiuidua. Vnitās vero indiuidualis, est vnitās simpliciter, quoniam excludit omnem prorsus diuisionem in plura, quæ de re D. Thom. in 1. dist. 24. q. 1. ar. 1. & Bonau. dist. 31. ar. 2. q. 2. porro vnum numero potest adhuc diuidi bifariam, primo quidem cum D. Thom. 3. p. q. 3. ar. 6. ad 1. primum, & in 3. dist. 1. q. 2. ar. 3. in vnum vnitatē naturæ, & vnum vnitatē suppositi. Vnum in natura solum negat diuisionem naturæ, contra vero vnum supposito excludit diuisionem secundum rationes suppositales, quæ duæ vnitates in substantijs creatis naturaliter coniunctæ sunt, de fide autem constat non repugnare, vt separentur, nam in Deo cum vnitatē naturæ coheret trinitas personarum, in verbo autem incarnato dualitas naturarum cum vnitatē suppositi. Rursus, vt colligitur ex D. Thom. q. 9. de potentia ar. 7. vnum singulare diuiditur in vnum, quod proprie est principium numeri, & vnum quod non est principium numeri prædicamentalis, sed conuertitur cum ente singulari. Vt vero constet quomodo Deus sit vnus, ostendam imprimis vnitatem ipsius autoritate, ac ratione, deinde in particulari explicabo quo genere & gradu sit vnus.

Quamuis, vt ait Magn. Dionysius c. 9. de diuinis nominibus, nihil existentium est non participans vno, quia tamen multiplex est acceptio vnus, & non omnes, qui diuinitatem concedunt, vnum Deum esse credunt, hoc superest demonstrandum. Et rationes adductæ in fine primi libri probant quidem esse aliquam primam causam efficiētem, ac finalem: sed dicere quis posset in qualibet serie causarum recurrendum ad aliquam primam, verbi gratia in generationibus viuientium ad vnam, in motibus ad aliam, & sic in cæteris. Et ex argumentis primo lib. adductis non constat vtrum sit impossibile, dari plures causarū series singulas ad propriam causam primā vltimo terminatas. Ideo oportet ostendere id esse impossibile, & consequenter non nisi vnam prorsus esse causam primam rerum omnium, qui est vnus Deus benedictus in sæcula, & explicare quo genere vnitatis sit vnus. Deum esse vnum ipsidem fere fundamentis ostenditur, quibus probatur esse Deum: nempe fide diuina, atque humana, & rōe naturali à posteriore: non enim est per se notū ex terminis, nec à priore demonstrabile, saltem formaliter nobis viatoribus: non. n. habemus euidentem

notitiam

Alensis.
Albertus.

II.
Magn. Dionys.

notitiam Deitatis, ex qua tanquam ex definitione unitas per modum passionis demonstratur: quæ esset demonstratio à priori, ut docet Gulielmus Rubionius in 1. d. 2. quæst. 3. art. 2. conclusione prima. A posteriore vero ex iisdem principiis colligitur unitas, ac Deitas, quin etiam loca Scripturæ, quibus habetur Deum ex creaturis agnosci, indicant cognosci ut vnum: ut ille Pauli ad Roman. 1. ubi dicitur Philosophos esse inexcusabiles, quia cū agnouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: non enim ipsi reprobabuntur eo, quod non coluerint numen aliquod, fuerunt enim falsorum Deorum cultores, ut constat ex eodem cap. sed quoniam non adorauerunt vnicum Deum verum, quem ex creaturis agnouerunt: & ita cum Paulus ibidem dixit: *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, de vno vero Deo loquebatur. Quod etiam colligitur ex altero ipsius dicto. Act. 14. *Semetipsum sine testimonio non reliquit*, reciprocum enim *semetipsum*, non nisi de singularibus dicitur. Itaque ex Scripturis constat posse homines ex aspectu, & consideratione mundi aspectabilis in vnus veri Dei agnitionem venire.

III.

Verum, quoniam non omnium est rationes naturales exactè perpendere, in primis ex diuina auctoritate, & humanis testimonijs, deinde naturali discursu à posteriore hoc fidei, & Theologiæ fundamentum stabilietur. In nostra autem fide hoc passim habetur, in lege Moysis Deut. 6. *Audi Israël Dominus Deus noster, Dominus vnus est*, vnum dicit per oppositionem ad Deos gentium, qui plures simpliciter dicebantur: at Deus Israëlitarum vnus omnino per negationem omnis prorsus diuisionis in plures. Et in Psalm. 85. *tu es Deus solus*: nam dictio exclusiua *solus* addita Verbo Deus excludit ab eo omnem pluralitatem sub ratione, ac natura Dei: quamuis autem addi etiam soleat naturis communibus, & tunc non excludat multitudinem saltem indiuiduorum, ut cum dicitur solus homo est capax risus, cum quo non repugnat ut sint plures homines risus capaces, tamen quando additur termino singulari, excludit prorsus omnem omnino multitudinem, ut cum dicitur solus Dauid interfecit Goliath, omnis alius excluditur à confortio illius facti: pronomen autem *tu* singulare est, & cum dicitur, *tu es Deus solus*, cetera omnia entia excluduntur à real participatione Deitatis præter singulare illud, cum quo loquitur Propheta: in nouo testamento idem expressit Paul. 1. ad

Timot. 6. *Regi sæculorum immortalis & inuisibilis soli Deo*, & 1. ad Corinth. 8. *Nobis autem vnus Deus, & pater ex quo omnia*, hoc ipsum vno ore canit Ecclesia in Symbolo, *Credo in vnum Deum*, nec apud fideles opus est alia probatione. Verum ut eluceat hoc dogma esse maximè conforme lumini naturali vtendum est ad eiusdem confirmationem testimonio eorum, qui inter ceteros mortales sapientia excelluerunt, quibus inter tam densas ignorantie tenebras huius veritatis lumen affulsit, qui cum gentiles fuerint, magnum apud Idolatras auctoritatis pondus habere debent.

IV.

Vt autem singula capita auctoritatis alterius à diuina expendam, ab Angelorum testimonio exordiar. Nam dari substantias aliquas immateriales & intellectuales, omnes admittunt cum Platone, Aristotele, & alijs rectè sentientibus Philosophis, & magis, qui dæmonum responsa consulunt: nec negabunt id, quod omnib; ferè historiarum monumentis proditum est, nempe celebre fuisse apud antiquos mortales dæmonum oracula consulere, ut Apollinis Delphis, Iouis, Ammonis in interiore Lybia, non enim credendum est historicos ijs de rebus, quæ suo tempore celebres habebantur, tam apertè mentitos fuisse; at ipsi dæmones vel inuiti vni, & veræ Deitati testimonium præbuerunt, ut ait Magnus Basil. lib. 2. aduersus Eunomium: celebre in primis est Apollinis oraculum, quod refert Porphyrius lib. 10. *ἐν λόγῳ φιλοσοφίας*, Porphyrius. & ex ipso Eugubinus lib. 3. de perenni Eugubinus. Philosophia cap. 14. rogatus enim dæmon quomodo Deus esset colendus, eum appellat Regem, & patrem omnium, quæ producit, & creat, tum ea, quæ oculis vsurpamus, tum quæ sub aspectum non cadunt, & sola mente percipiuntur, similia ferè respondit idem Apollinis oraculum interroganti, an ipse Deus esset, obscuris sententijs Dei potentiam, immensitatemque commendans: quæ & alia eiusdem generis refert Eugubinus lib. citato, cap. 15. 16. Eugubinus. 17. ex Proclo, Porphyrio, Plotino, & Plutarcho in eo libro, qui inscribitur, *cur Pythia deserit oracula fundere metricè*, inter quæ illud refert responsum à dæmone cuidam roganti, an vlla esset sceleris indulgentia *ἀπαρὰ ἀναγκάων συγχρεῖ θεός*, Deo tribuens potestatem, & vsum remittendi culpas: ite est oraculum, cuius meminit Iustinus martyr in cohortatione ad Græcos: *solus Chaldaus sapit, & Indæ apella per se ipsum gentium regem, Deumque colentes*, hoc argumento aduersus Gentes vsus est Iustinus martyr in oratione ad Gentes proferens oracu-

Lactantius.	lum, quod appellat nymum gloriæ diu- næ: similiter etiam Lactantius Firmian. lib. 1. institut. cap. 7. item lib. de ira De- cap. ultimo, ubi refert insigne testimo- nium ex oraculo Apollinis Milefij Deum regem, & conditorem omnium confiten- tis. Hæc mali Angeli vel inuiti, illabeati: Ego sum Raphael vnus ex septem, qui astamus ante Dominum. Tobia 12. & Apoc. 22. Vide ne feceris conseruus enim tuus sum, Deum adora, sibi cum Ioanne intercedere agnoscit com- munem rationem seruitutis sub Deo, qui adorandus sit. Iam vero Sybillæ, quas non solo humano spiritu locutas supra ostendi, nihil aliud quam vnam diuinitatē frequen- tius inculcant, quarū dicta refert Clemens Alexandr. orat. exhortatoria ad Gentes, & lib. 5. Stromatum, & Lactantius lib. 1. instit. cap. 6. Sybilla, cuius, ut ait Iustinus Mart. in cohortatione ad Græcos, tanquam fati- dicæ Plato, Aristophanes, & alij memine- runt, sic de Deo canit: Est Deus ingenuus ter- magnus solus & vnus, Omnipotens, nunquam spectabilis, omnia cernens, &c. multa alia vi- deri possunt in libris Sybillinorū oraculo- rum, qui habentur in tomo 8. Bibliothecæ sanctorum Patrum initio.	putat, quia de Trinitate edidit oraculum, dicens in Trinitate vnam esse diuinitatē, ipsius testimonia refert Cyrill. Alexandr. lib. 1. contra Iulianum, & alij: de vno Deo testimonium perhibet in Finandro, item in dialogo, qui inscribitur Asclepius: hunc, & Acmonem vetustimum sapien- tem testatur Iustinus in Apologia de ma- iestate diuina vera testimonia edidisse. Post hos sequuti sunt Poetæ antiqui, quos quia Deo hymnos præcinebant, & diui- narum rerum notitiam fabularum integu- mentis hominibus proponebant, Theolo- gos appellauit antiquitas: ij vero Deitatis fuere præcones, ita Sophocles, cuius ver- sus refert Cyrillus, & Iustinus ubi supra, & Cyrillus. lib. de Monarchia Dei. Ita Euripides, cu- ius de diuinitate sententias recitat Clemens vbi supra, Iustinus in lib. de monarchia Dei. Ita Phocylides, cuius plura testimo- nia habentur apud Eugubinum de perenni Philosophia lib. 3. cap. 2. Ita Orpheus, cuius verissimæ de diuinitate sententiæ ex- tant apud Iustinum, Clementem, & Theo- doretum vbi supra, Lactantium cap. 5. Cy- rillum Alexandrinum lib. 1. aduersus Iu- lianum, Homerus autem, ut idem Iusti- nus, & Cyrillus ibidem subdunt, de ve- ra diuinitate etiam meminit, quamuis Lactantius lib. 1. instit. cap. 5. & Theodo- retus vbi supra doceant illū penitus mundi opificem ignorasse: aliorum Poëtarum Theo- doretus testimonia profert Clemens Alexan- drinus, Iustinus lib. de Monarchia Dei, Eu- gubinus vbi proximè, & Martinus Marti- ni lib. 2. Hypotyposeon, cap. 2. Ad Philo- phos autem veniamus: qui post Chaldaeos, & Ægyptios, post Theologos Poetas om- nium mortalium sapientissimi fuerunt, & iure optimo habentur: quorum de diuini- tate mira consensus est, ut videre est apud Lactantium, c. 5. citato, & in primis Pytha- goras Græcæ Philosophiæ princeps, & qui discendi studio, ut auctor est Iustinus vbi supra, Ægyptum peragravit, præclarum testimonium diuinitatis edidit, ut auctor est Euseb. Casariensis lib. 14. de præparat. cap. 6. Iustin. & Cyrill. vbi supra, qui duo illud ad verbum referunt, cuius illud est initium. Sane quidem Deus vnus est, & hunc secuta est omnis schola Pythagorica: nam, cum tantæ apud suos auctoritatis esset, ut simplex eius assertio pro ratione habere- tur, absque dubio ad scholæ successores ea- dem sententia peruasit, & ita discipulus eius Philolaus auctore Philone Iudæo in lib. de mundi opificio: Princeps, inquit, & dux omnium Deus vnus semper existens, singularis, immortalis ipse sui similis, alius ab alijs.
Tobia 12. Apoc. 22.		
Clem. Alex.		
Lactantius. Iustinus.		
V.	Sed iam ad homines veniamus: quo- rum antiquissimi in veritatis indagatione Chaldaei habentur: loquor autem de pro- phanis: nam Patriarchas, ac Prophetas in- ter omnes mundi sapientes fuisse primos ostendit Iustinus cohortatione ad Græcos, Theodoretus lib. 2. de curatione Græca- rum affectionum, qui est de principijs, Cyrill. lib. 1. contra Iulianum, & Tatianus Assyrius oratione contra Græcos tomo 4. Bibliothecæ: nam saltē ante Abrahamum non fuisse vltos sapientes ex ijs, quos Græ- ciæ, & aliarū gentium historiæ celebrant, certum est. Ut itaque de externis loquar Chaldaei sunt omnium antiquissimi, ex qui- bus Zoroastes, cuius magiam non aliud, quam diuinorum scientiam vocat Plato in Alcibiade, insignis est Deitatis assertor fre- quenter vocans Deum creatorem, ac Pa- trem mundi, ut ex ipsius Theologia refert Psellus vidēdus apud Eugubinū de perenni Philosophia lib. 1. cap. 7. similia ferē ex ijs- dem Chaldaeis refert Proclus apud eundē Eugubinum cap. 7. & 9. & post Chaldaeos sapientes sequuntur Ægyptij: quorum pri- mus, & excellentissimus Mercurius termeg- istos, quem omnis antiquitas venerata est, quem apud Ægyptios Deum habitum scribit Plato in Phædro, hic ergo adēd in- diuinitatis notitia excelluit, ut etiam san- ctissima triadis assertor fuerit, ut auctor est Suidas, qui ex eo ter maximum dictum	
Iustinus. Theodoretus.		
Cyrill. Alex. Tatianus.		
Zoroastes. Plato.		
Psellus. Eugubinus.		
Proclus. Eugubinus.		
Mercurius.		
Plato.		
Suidas.		

Item

Item Architas Tarentinus eiusdem schola Pythagoricæ, seu Italicæ Philosophiæ, vt vocat D. August. lib. 8. de Ciuitate cap. 2. Architas inquam, auctore Iamblico de secta Pythagoreorum: *Quicunque, inquit, posuit omnia genera rerum ad vnum, & idem principium resolvere, & rursum componere, & commenerare, is mihi sapientissimus, maximeq; veridicus esse videtur: insuper pulchram speciem reperisse, ex qua posset contemplari Deum. Qui insuper addit hominem à Deo conditum.*

Empedocles item, quem Pythagoræ discipulum fuisse ferunt, honorificam Deitatis mentionem facit in ijs versibus, quos Aristot. refert in compendio de mundo, dum ait ab ipso vno omnia promanasse. Quæ doctrina congruit cum dicto Mercurij appellantis vnitatem rerum omnium radicem, ac principium: quem loquendi modum tenuit Xenophanes, vt in lib. quæstionum Academicarum Marcus Tullius affirmat, & Theophrastus, vt ex eodem refert Simplicius in lib. 1. Physicorum: qui dicunt Xenophanem solitum affirmare ipsam vnitatem, atque vniuersitatem esse Deum. Eius auditor Parmenides fuit etiā vnus Dei assertor, vt probat Simplicius in primum Physicorum. Verum, vt ab Italicis ad Ionios Philosophos gradum faciamus, Thales Milesius vnus est septem Græciæ sapientibus, qui auctore Augustino lib. 8. de Ciuitate Dei, cap. 2. Ionici generis princeps fuit, Deum sæpius appellauit: & Laërtio teste antiquissimum, & ingenitum dixit: & vt interpretatur Marcus Tullius, designauit nomine mentis, quæ cuncta ex aquis finxisset, vt refert Eugubinus lib. 3. cap. 4. Quare miror D. Augustinum loco citato asseruisse hunc Philosophum, & quosdam eius sectatores nihil ex diuina mente huic operi vniuersi præposuisse: quod quamuis de Anaximandro, & Anaximene dici possit, Thales tamē principium efficiens agnouit, quod clarius Anaxagoras quartus à Thalete asseruit, vt loco indicato testatur Augustinus. Idem etiam sensit Archelaus, & Socrates eiusdem disciplinæ hæredes: & de Socrate quidem testatur Arist. lib. 12. Met. text. 49. & Eusebius cap. 6. citato. Ipsius vero discipuli Xenophontis testimonium refert Cyrill. Alexandr. vbi supra; Denique hanc fuisse veteris Philosophiæ sententiam, quā ab antiquis accepit Plato, auctor est Euodorus teste Simplicio in lib. 1. Phys. & præceptor Simplicij Syrianus in lib. Met. Quod etiam notauit Aristoteles vbi supra text. 50. & 51. vbi ait Antiquos tradidisse vniuersam naturā diuinum continere, quamuis cætera fabulis

inuoluerint, & variatis sæpē artibus, ac Philosophia semper veterū de diuinitate opinionones quasi quasdam reliquias saluatas esse, deinde vero concludit: *Paterna itaque, ac priorum opinio intātum nobis manifesta sit. Paternam quodammodo traditionem appellans mortalium de Deo opinionones, & lib. de Cælo vocat antiquos & patrios sermones.*

Et hæc quidem testimonia de Deo prodidit Philosophia adhuc rudis. Nam à tempore Platonis, qui fuit auditor Socratis, sicut ex culta magis, ita plura, & illustriora edidit. Et in primis ipse Plato in Timæo re-Plato. rum omnium diuisionē breui complexus dixit aliud esse τὸ ἐν aliud τὸ γενέσθαι nempe aliud esse ipsum, quod est, aliud, quod fit, ipsum vero quod est, nihil aliud, quam Deum significat: qui hoc se nomine manifestauit Moyse, Exod. 3. interroganti quis es? Ego Exod. 3. sum, qui sum. & hoc esse nomen Dei etiam apud Philosophos percrebuit, vt videre est apud Plutarchum in commentatione de Plutarchus. apud Delphos: Nam cum in templo Apollinis Delphici inscriptam vidisset vocem illam & nimirum *tu es*, ita fuit interpretatus, vt diceret contineri illa responsione ingredientium ad salutationem Dei dicentis *τί σὺ εἶπας*, cui illi redderent *tu es*, propria, & germana Dei appellatione. Deinde vero idem Plato in Cratylō mentem, siue iustitiam appellat reginam, & rerum omnium creatricem: idem fatetur in Philebo: nam proponens eam quæstionem vtrum machina vniuersi vi quadam temeraria, & irrationali gubernetur, an vero mens quædam, ac sapientia admirabilis cuncta regat, ac disponat, inducit Protagoram respondentem, & posteriorem dicendi modum approbantem. Longum esset singula ex Platone referre, legatur in dialogo de lege, in Critia, in Symposio, in Phædone. Videndus Eugubinus lib. 5. de Eugubinus. perenni Philosophia, vbi multa ipsius testimonia de vero numine expendit, sanè eius de Deo, ac Theologia dogmata, vt ait D. Augustinus lib. 8. de Ciuitate Dei cap. 5. cæterorum Philosophorum sententijs præponenda sunt. Magistrum Platonem discipuli vnanimi consensu secuti verum Deum, vt ibidem testatur Augustinus, & rerū auctorem, & veritatis illustratorem, & beatitudinis largitorem esse dixerunt. Cū vero Plato discendi studio, vt cap. 4. eiusdē libri auctor est Augustinus, quaquā versus peregrinatus sit, & ab Ægyptijs, Pithagoreis, & alijs veræ, & antiquæ Philosophiæ arcana didicerit, vox eius, vox antiquitatis censenda est: quam retinuerunt

VI.

Plutarchus.

Eugubinus.

Augustin.

runt

Iamblicus.

Proclus.

Plotinus.

Porphyrius.

Eugubinus.

VII.

Aristot.

Proclus.

Eugubinus.

Theophrast.

Aphrodisæus.

Plutarchus.

Eugubinus.

Epictetus.

runt eius discipuli Iamblicus, Proclus, Plotinus, Porphyrius, & alij, quorum placita referre non oportet, compertum quippe est in Platonis schola recognosci Deitatem. Videatur Eugubinus lib. 6. à cap. 11.

Platone posterior Aristoteles etate non sapientia, ipse quoque fuit diuinitatis assertor, inprimis enim lib. 1. Phys. referens antiquorum placita de principiis rerum naturalium quosdam ait dixisse mentem causam fuisse mundi, totiusque ordinis, & hoc censet præ cæteris sapuisse, & bene ac contruē eiusmodi causam statuisse, ex qua scilicet motus existat rebus, hoc est causam efficientem. Quid porro aliud nomine mentis intelligit, quam id, quod antiqui quorū sententiam refert, & commendat? Et ita Proclus docet ex ipso Arist. Anaxagoram primum vidisse mentem fuisse rerum causam, à qua omnia principium habuerint, 12. vero lib. Met. tandem concludit his verbis: *Dicimus itaque, Deum sempiternum, optimūque, viuens esse: quare vita, & æuum cōtinuum, & æterno Deo inest, hoc enim est Deus, & moralium ad Eudemum lib. 5. cap. 15. Deum ait nulla re indigere, moralium ad Nicomachum lib. 7. Deum semper vna, ac simplici gaudere voluptate, lib. 10. cap. 8. Dei operationem, ac felicitatem esse operationem contemplatiuam, & ideo sapientes Deo esse charissimos, & lib. 9. cap. 4. Deum habere bonum, quod ipse est. Mitto sexcenta alia, quæ de diuinitate suis libris interferit. Consultatur Eugubinus 4. lib. de perenni Philosophia, quo nihil aliud, quàm Aristotelis veram de diuinitate sententiam enucleat. Aristotelem sequuti Peripatetici omnes, & inprimis Theophrastus scholæ eius successor in lib. de generatione animalium asseruit diuinam esse rerum omnium originem, à qua vniuersa sunt, ac promanant, & in lib. Met. scribit primum, ac diuinissimū velle omnia esse optima, & ipsum esse supra omnem scientiam, & inscrutabile: appellat itē diuinū principium, per quod omnia sunt, ac permanent. Similiter Alexander Aphrodisæus scribens ad Antonium Pium Deum rebus etiam inferioribus prospicere comprobatur, sed longū fuerit Peripateticorum de diuinitate sententias recensere, oēs prorsus Græci, Arabes, ac Latini Deum esse primā rerum omnium causam cum Aristot. recognoscunt. Consentiant in hac veritate Philosophi stoici, Plutarchus vnus diuinitatis assertior. In multis locis, quæ videri possunt apud Eugubinum lib. 6. cap. 6. 7. 8. & 9. Accedat & alter nobilis stoicus Epictetus nomine, qui inter alia relata ab Eugubino lib.*

6. cap. 10. *Monstrant, inquit, Philosophi hoc primum dicere oportere, quod Deus sit, & propriat vniuersis, & non est, qui latere possit eum, sed nec cogitans quidem, ac mente reuoluens.*

Sed iam tandem ad Latinos veniamus, inter quos, tamen maximè idolatria viuerit, ipsa tamē scintilla rationis antiquorum doctrinis adiuta interdum emicabat: ex quo natū est, vt Virgilius optimus Philosophus Deum singulari numero frequenter appellaret *Æneid. 1. Dabit Deus his quogque suum, & Æneid. 6. Numero Deus impare gaudet, & in Georgicis: Deum namque, ut per omnes terras, tractatusque, maris, celumque, profundum. Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum. Quemque, sibi tenues nascentem arce fecere vittas, vnum Deum prædicat, incircumscripsum agnoscit, rerū omnium causam, vitæ fontem fatetur; At vero Marcus Tullius in lib. de legibus, & de quæstionibus Academicis diuinitatis mentionē frequenter facit, vbi semel alludens ad sententiam Antiquorum, qui Deum mentem, siue animam mundi dicebant, quam vim, inquit, animam esse mundi dicunt, eandemque esse mentē sapientiamque perfectam, quem Deum appellant. Et lib. 2. de natura Deorum, & esse præstantē aliquā, æternamque naturam & eam suscipiendā, admirandamque hominū generi pulchritudo mundi, ordoque rerū celestium cogit consiteri. Similia proponit in oratione pro Milone, de Aruspicum responsis, & alibi sapienter. Denique, vt hoc post remum ex ipso adducam in Tusculanis quæstionibus: *Nec vero, inquit, Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quadam, & libera, segregataque, ab omni concretionē mortali omnia sentiens, & mouens ipsa prædita motu sempiterno. Iam vero Seneca alterum latinæ Philosophiæ lumen in lib. de beata vita: In regno, inquit, nati sumus, Deo parere libertas est. In libro vero de prouidentia tā crebra sit ab eo mentio Dei, vt singulare censerī nequeant, illud sufficiat: hos itaque, Deus, quos probat, quos amat, induit, & recognoscit, exerceat, eos autem, quibus inuigilare videtur, quibus parcere, molles venturis malis seruat. Et lib. 1. naturalium quæstionum Deum appellat mentem vniuersi, & mundum illius opus, quod extra, & intra tenet: porro in Epistolis ad Lucillum innumera continet testimonia Deitatis. Insigne demum testimonium est apud Macrobiū in somniū Scipionis. *Ceterum, inquit, cum ad summum, & principem omnium Deum, qui apud Græcos τὸ ἀγαθόν, & τὸ δίκαιον nuncupatur, tractatus se audeat attollere, vel ad mentem, quā Græci ψυχή appellant, originales rerum species, quæ eadem sunt, continentem, ex somno natā & profectā Deo, cum de his,***

inquam

Virgilius.

Tullius.

Seneca.

Macrobius.

inquam, loquantur summo Deo, & mente nihil fabulosum penitus attingunt: sed, si quid de his assignare conantur, quæ non sermonem tantummodo, sed cogitationem quoque humanam superant, ad similitudines, & exempla confugiant. Hæc Macrobius ingenue falsus Deum esse, & captum humanæ mentis excedere.

IX.

origi.

Omitto plures alios insignes Philosophos Græcos, Arabes, ac Latinos, qui omnes concordī sententia vnum Deum agnouerunt, & scriptis prodiderunt, ita ut merito dixerit Paulus Orosius lib. 6. historiarum, cap. 1. De vno Deo vnam penè omnium esse opinionem, quod, si sapientes maximè sunt digni fide, & præsertim ea de re, cuius notitia longo studio, & commentatione acquiritur, perspicuum manet etiam ex Philosophis, qui Christianam fidem non sunt professi, maiorem, ac meliorem partem vnum Deum agnouisse principem, ac moderatorem rerum omnium, impermistum rebus creatis, & ab operis sui concretionē longissimo non spatij, sed naturæ interuallo separatum: quibus proinde maior fides habenda est, quam imperitæ multitudini vitiorum labe infectæ, & ignorantie tenebris obcæcata. Quin vero etsi paucissimi ex gentibus ad huius principij cognitionem peruenissent, est tanta fidelium sapientium ab initio mundi ad nostra sæcula sibi continuo succedentium auctoritas, ut ea pluris facienda sit, quam gentium omnium consensus: etenim, ut dixi lib. 1. tractat. 7. cap. 12. probitas, & sapientia conciliat auctoritatem, quæ duo in sanctis Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & eorum successoribus ita excelluerunt, ut cæteri mortales longo superent interuallo. Probitatis excessum ex eo colligit Augustinus lib. 13. contra Faustum Manichæum, cap. 15. quod religionis nostræ antistites Deo, quem nouerant, non autem fictitijs, & vanis Dijs cultum exhibebant, nec metu mortis, vero cultu, & Deitatis prædicatione deterrebantur. At maior pars gentilium Philosophorum Deum, quem nouerant, timore mortis apertè prædicare non audebant: & quod peius est, idolis sacrificabant, nè ciuium offensio incurrerent; scientiæ vero præstantia colligere ex eo potest, quod eorum, quæ ad veri Dei cognitionem, & cultum pertinent, nostri nihil ab exteris acceperunt: illi si quid habent boni, ex libris sacris, & antiqua nostrorum doctrina hauserunt: idque vel ex eo constat, quoniam omnes magorum, Poëtarum, & Philosophorum iucubrationes, quæ quidem extent, sunt

multo posteriores libris Moyſis ut rectè ostendit D. Augustinus in lib. 18. de Ciuitate, cap. 32. Itaque si credendum est senibus, & antiquis, ut ait Aristoteles lib. 6. Ethicor. cap. 10. si bonis, & sapientibus, ut ratio dictat, cum nulla sapientium turba antiquior, sanctior, & diuinarum rerum cognitione præstantior fuerit, quam multitudo Patrum, & Doctorum veræ religionis à mundi exordio ad hanc nostram ætatem continua successione vnum Deum prædicantium, & colentium, horum sanè auctoritas plus momenti habet ad faciendam fidem, quam infinitus stultorum, & impiorum numerus.

Augustin.

Aristot.

Deum esse vnum est demonstrabile viatoribus, saltem à posteriore.

CAPVT VII.

Vnitatem Dei non esse demonstrabilem asseruit Ochamus in centilogio

I.

conclusionē 2. quodlibet. 1. quæstione prima, quodlibet. 2. quæst. 1. & in 1. dist. 2. quæst. 10. à lit. N. Adamus quæst. vn. art. 2. Bassol. quæst. 3. art. 3. & quidam alius Bassol. doctor apud Toletan. quæst. vn. art. 3. contra secundam Conclusionem, Gulielmus Varro quæst. 1. apud Aquilan. quæst. 1. art. 3. Maior quæst. 1. conclusionē 3. Al. liacensis quæst. 3. art. 3. à lit. DD. Gabriel. d. 2. quæst. 10. art. 2. conclusionē 3. Gaspar Casalius lib. 1. de quadripartita iustitia, capit. 17. & 18. ex doctrina Andree de Nouo Castro. Nouo Castro in 1. d. 2. quæst. 5. ad hoc vero probandum non aliter procedunt, quam soluendo rationes, quæ pro sententia affirmante adduci possunt, maximè eas, quibus Scotus vtitur.

Ocham.

Adam.

Bassol.

Varro.

Al. liacensis.

Gabriel.

Casalius.

Nouo Castro.

II.

Opposita sententia est omninò certa, cui fauent testimonia Scripturæ, & Patrum, quibus lib. 1. tractat. vltim. cap. 5. ostendi Deum esse cognoscibilem ex creaturis: nam omnia illa loquuntur de vero Deo, & vno. Ex instituto vero vnitatem Dei demonstrare conantur, Alensis 1. p. quæst. 14. m. 2. & 3. Albertus in summ. tractat. 6. quæst. 29. m. 1. art. 1. Sanctus Thom. 1. quæst. 11. art. 3. & lib. 1. contra Gentes cap. 42. cum Ferrariens. ibidem, Sanctus Bonauent. in 1. dist. 2. quæst. 1. Egid. 1. p. distinctionis quæst. 1. & quæst. 1. de ente, & essentia. Henric. in summ. art. 25. q. 2. & 3. Richard. in 1. dist. 2. art. 1. q. 1. Durand. & Heruæus q. 1. Scotus quæst.

Alensis.

Albert.

S. Thom.

Ferrariens.

S. Bonauent.

Egid.

Henric.

Richard.

Durand.

Heruæus.

Scot.